

**Makale Türü/Article Type:** Araştırma Makalesi/Research Article

## TÜKETİCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ İLE SOSYAL YARDIMLAŞMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İRDELENMESİ

Yusuf ÖCEL<sup>1</sup>  
Selim ÖZKURT<sup>2</sup>

### Öz

Bu çalışmanın temel amacı tüketicilerin demografik yapıları ile sosyal yardımlaşma arasındaki ilişkinin irdelenmesidir. Bu doğrultuda Düzce ili evreninde kolayda örnekleme yöntemi ile 20 yaş üstü 409 kişiden online ortamda anket toplanmıştır. SPSS paket programı kullanılarak frekans, açımlayıcı faktör ki-kare, t-testi ve tek yönlü ANOVA testleri yapılmıştır. Yapılan frekans analizleri sonucunda katılımcıların sırasıyla en fazla “ara sıra maddi yardımda bulunduğum birileri vardır” ve “Ara sıra manevi yardımda bulunduğum birileri vardır” ifadelerine katılım sağladığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca en fazla manevi yardım yapıldığı, maddi yardımın ise ikinci sırada yer aldığı sonucu ortaya çıkmıştır. En az yapılan yardım türünün ise fiziksel destek olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizleri sonucunda sosyal yardımlaşma ile ilgili iki faktör ortaya çıkmıştır. Bu faktörler istekli sosyal yardımda bulunma ve isteksiz sosyal yardımda bulunma olarak isimlendirilmiştir. Yapılan t-testi ve tek yönlü ANOVA analizleri sonucunda katılımcıların maddi ve manevi yardımda bulunma davranışlarına yönelik gelir grupları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ki-kare analizi sonucunda ise maddi yardımda bulunma durumu ile tüm demografik özellikler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Manevi yardımda bulunma durumu ile sadece cinsiyet grubu arasında anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Demografik özellikler, Sosyal yardımlaşma, Maddi yardım, Manevi yardım.

**JEL kodları:** A13, M14, M31,

### *THE EFFECT OF CONSUMER PERSONALITY STRUCTURE ON SOCIAL AID*

### Abstract

The main purpose of this study is to investigate the relationship between demographic features of consumers and social assistance. A questionnaire is collected from 409 people over the age of 20 using the convenience sampling method in the population of Düzce. Frequency, factor, chi-square, t-test and one-way ANOVA tests are performed using the SPSS package program. As a result of the frequency analysis, it was found that the most frequently stated statement of the participants is "There is someone to whom I occasionally helped financially (68.2%)". The result "There are some people I occasionally help spiritually with (60.1%)" came in second. In addition, it is found that the highest spiritual support (72.5%) is provided, and financial support (69.3%) ranked second. It is revealed that the least support type is physical support (23.9%). As a result of the factor analysis, two factors related to social assistance emerged. These factors are named as willing to provide social assistance and reluctant to provide social assistance. As a result of the t-test and one-way ANOVA analysis, significant differences are determined regarding the income group, financial and spiritual support groups. As a result of the chi-square analysis, significant relationships are found between the state of financial support and all demographic characteristics. A significant relationship has emerged between the state of providing spiritual support and only the gender group.

**Keywords:** Demographic features, Social aid, Financial support, Spiritual support.

**JEL codes:** A13, M14, M31

<sup>1</sup> Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi İşletme Bölümü, yusufocel@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4555-7035

<sup>2</sup> Düzce Üniversitesi, slmzkrt81@windowslive.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6099-6407>

## 1. Giriş

Yoksulluk kavramı günümüzde çok boyutlu ve evrensel bir sorun haline gelmiştir. Küresel olarak incelendiğinde yoksulluk hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ortak problemidir. Yoksulluk seviyesinin başta Afrika olmak üzere tüm dünyada çok yüksek düzeylere ulaşması, bu sorunun dünya çapında ortak bir gözle incelenmesi gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Dünya bankası verilerine göre 800 milyon insan aç yaşamakta, buna rağmen dünya nüfusunun %10'u dünya toplam gelirinin %70'ini almaktadır (Koç, 2016). Evcil hayvan mama pazarının büyüklüğü bile dünya da 69 milyar dolar (130 civarında ülkenin milli gelirinden daha fazla) civarındadır (Sermayeyi kediye yükledik, 2012). Esasında az gelişmişlikle doğrudan ilişkili gibi görünen bu kavram gelişmiş ülkelerde de varlığını sürdürebilmektedir. Neden ve sonuçları çok çeşitlilik gösterdiği ve farklı farklı kesimleri etkilediğinden dolayı yoksulluk birbirinden farklı siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıdaki toplumların ortak sorunu durumundadır. Bu sorunla mücadelede sosyal yardımların değeri çok önemli boyuttadır.

Yoksullukla başa çıkabilmek adına önemli yer tutan sosyal yardımlaşma kökenleri çok eskilere dayanan bir kavramdır. Geçmişten bugüne kadar ele alındığında, birbirinden farklı disiplinlerin ilgisini çekmesi, sosyal yardımlaşma kavramının çok kapsamlı bir konu olduğunu adeta kanıtlar niteliktedir.

İhtiyaç sahiplerine asgari seviyede bir yaşam düzeyi sunabilmeyi hedefleyen sosyal yardımların merkezinde insanlar vardır. Günümüzde incelendiğinde sosyal yardımı başta formel olarak devletlerin sağladığı bilinse de, bunun dışında informel olarak diğer toplumsal aktörlerin rolü de göz ardı edilememektedir. Bu konuda yapılan bir çalışmada (Ergün, Gül ve Cantürk, 2017) günümüze doğru gelindikçe formel sosyal yardımlaşmanın yanında informel yani bireyselleştirilmiş, kişisel yardımların da önem arz ettiği belirtilmektedir. Bu noktada kişilerin demografik özellikleri ile sosyal yardım arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma literatüre katkıda bulunma açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı tüketicilerin demografik özellikleri ile sosyal yardımlaşma arasındaki ilişkinin irdelenmesidir. Çalışma tüketiciler içerisinde sosyal yardımlaşmaya demografik özellikleri bakımından hangi tüketicilerin daha fazla önem gösterdiğini ortaya çıkarmak adına toplumsal önem arz etmektedir.

### 1.1.Sosyal Yardımlaşma

Yardım; paylaşma, rahatlatma, gönüllü yardım ve hatta olumlu duyguların paylaşılması olarak düşünülebilir (Denham, 1998). Düzgüner (2019)'e göre ise yardım etme davranışı, bir tür pro-sosyal davranış olup gönüllü ya da zorunlu yardım durumları söz konusu olabilmektedir. İstekli yardım anlaşılması daha kolay bir olgu iken isteksiz yardım ise bir kurumda çalışanlardan belli bir derneğe bağış yapmalarının zorunlu tutulması örnek olarak gösterilebilir. Konu ile ilgili yapılan bir çalışmada (Alacahan ve Duman, 2011) katılımcıların mezhepleri ile istekli ve isteksiz yardımlar boyutu arasındaki ilişki analizinden alevilerin sadaka vermeye daha seküler ve sosyal yardımlaşma temelinde yaklaştığı, sünnilerin ise daha çok dini vecibe olarak değerlendirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Geçmişte “içtimai muavenet ve tesanüd” olarak adlandırılan sosyal yardımlaşma ve dayanışma “toplum içerisindeki bireylerin birbirlerini gözetmeleri, aralarında oluşmuş dayanışma duygusunu devam ettirip, daha da geliştirmelerini ifade eden” bir kavramdır ve insanların birlikte yaşamlarını sürdürmeye başladığı günden bugüne dek devamlılığını sürdürmüştür. Toplumlar da meydana gelen değişimlerle de hem anlam hem de müessese olarak gelişip varlığını sürdürmüştür (Ballar, 2008).

Sosyal yardım, olağanüstü bir durum sebebiyle ya da sosyal güvenlik kapsamı içerisinde bulunmadıkları için veya sosyal güvenlikten faydalansalar bile bu sistemin sağladığı işçi emekliliği, işsizlik ödeneği gibi desteklerin yeterli olmaması nedeni ile yoksul olanlara sağlanan gelir transferleridir (Arın, 2013). Söz konusu sosyal yardım kavramı bünyesinde bazı özellikler barındırır. Bu özellikler (Çengelci, 1993):

- Sosyal yardım, sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesi için kullanılan bir yöntemdir.
- Sosyal yardım, kapsam olarak sosyal hizmetler içerisine girmektedir.
- Sosyal yardımlarda ihtiyaç sahiplerine yardımlar karşılıksız verilmektedir.
- Sosyal yardımların bir sosyal güvenlik hizmeti olarak kabul edilebilmesi ancak kanunla düzenlenmiş oldukları ve resmi veya yarı resmi nitelikteki kuruluşlar tarafından yürütüldükleri takdirde gerçekleşir.
- Sosyal yardımlar, maddi anlamda parasal olarak yapılabileceği gibi nesnel yardımlar ve yetiştirme, bakım, tedavi, rehabilite gibi hizmet yönü ağır basan aynı sosyal gelirler olarak da yapılabilmektedir.
- Sosyal yardımlarda kişilerin yoksulluklarının araştırılması ve kontrolü bir kural olduğu için faydalanacak kişilerin ihtiyaçlarının şekli ve şiddeti ölçü olarak kullanılmaktadır.
- Sosyal yardımların amacı kişileri, durumlarına ve özelliklerine göre, en kısa zamanda kendilerine bakabilecek hale getirerek yoksulluktan kurtarma amacı taşımaktadır.

Sosyal yardımlar yardım tipleri bakımından üç evreye ayrılmıştır (Karadoğan, 2012). Bunların ilkinde geleneksel dayanışma içerisinde ve genellikle dini motiflerle örülmüş “muhafazakâr” sosyal yardımlar adı verilmiştir. Bu tarz yardımlar dini bir vecibe olarak sağlanan yardımlardır. Daha sonrasında ise “seküler” sosyal yardımlar olarak isimlendirilen yardımlardan bahsedilmiştir. Bu yardımlarda devletin ön planda olduğundan ve bu yardımların devletin görevi ve sorumluluğu olduğundan söz edilmiştir. Merkezi devlet yönetimince gerçekleştirilen bu yardımlar yine devlet eliyle denetlenirken, bu yardımlardan faydalananlar ise bir vatandaş olarak hak niteliğinde yararlanırlar. Son olarak neo-liberal politikalarla ortaya çıkmış yeni bir sosyal yardım anlayışı olan ve yeni bir “sosyal yurttaş” modeli ortaya koyan “neo-liberal” sosyal yardımlardır. Bu dönemde sosyal yardımlar “hak niteliği” özelliğini yitirerek, “yoksul” kavramının tanımlaması yapıp sadece “yoksul” olarak belirlenenler bu yardımlardan yararlanmışlardır.

Sosyal yardımlar iki türde ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan ilki maddi sosyal yardımda bulunma diğeri ise manevi sosyal yardımda bulunmaktır. Maddi sosyal yardıma örnek olarak para, gıda, giyim vb. yardımlar gösterilebilir. Manevi sosyal yardımlara ise psikolojik yardımlar, sevgi göstermek, muhtaç kişiye yanında olduğunu hissettirmek gibi daha çok duygusal yardımlar örnek verilebilir. Bu noktada devletin veya toplumun yapısına göre sosyal yardımda bulunma davranışlarının algılanışı da değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin Güney ve Konak (2016) Suriyeli mültecilere yapılan yardımları toplumun nasıl algılandığı ile ilgili çalışma yapmışlardır. Yaptıkları çalışmada Suriyelilere yapılan maddi yardım konusunda olumsuz yaklaşım sergilerken manevi yardım konusunda olumlu bir tutum sergilemişlerdir.

Bir başka çalışmada (Pekçetin ve Ayla, 2019) eğitim alanı açısından inceleme yapılmış ve iki farklı bölümde okuyan öğrencilerin maddi ve manevi anlamda yardım düzeyleri ölçülmüştür. Sonuçlara göre bölümlerden birinde (Sağlık yönetimi) eğitim gören birinci sınıf öğrencilerin yardımseverlik düzeyi aynı bölümün dördüncü sınıfında eğitim görenlerden ve diğer bölümde (Fizik tedavi ve rehabilitasyon) öğrenim gören birinci sınıf öğrencilerden daha yüksek düzeyde ortaya çıkmıştır. Buna göre kişilerin hem eğitim alanı hem de eğitim düzeyi değiştikçe yardımseverlik davranışlarının da değiştiği söylenebilir.

## 2. Yöntem

Bu araştırmanın temel amacı tüketicilerin demografik yapıları ile sosyal yardımlaşma arasındaki ilişkinin irdelenmesidir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak nicel yöntem, veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Anket verileri ile ilgili demografik özellikleri belirlemek için kategorik ölçekler kullanılırken sosyal yardımlaşma değişkenleri ile ilgili özellikleri belirlemek için beşli likert ölçeği kullanılmıştır (1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-orta düzeyde katılıyorum, 4-katılıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum). Sosyal yardımlaşma ile ilgili ifadeler için Uçar (2010) tarafından geliştirilen ölçek dikkate alınmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizinin yapılmasında da SPSS paket programı kullanılmıştır.

Araştırmanın amacı ve probleminden hareketle oluşturulan temel hipotez ve alt hipotezler aşağıda gösterilmektedir:

Temel hipotez H<sub>1</sub>: “Tüketicilerin demografik özellikleri ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır”

Alt hipotezler:

H<sub>1a</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden a) cinsiyet ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>1b</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden b) yaş ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>1c</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden c) eğitim ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>1d</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden d) meslek ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>1e</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden e) medeni durum ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>1f</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden f) gelir ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>1g</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden g) maddi yardımda bulunma ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>1h</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden h) manevi yardımda bulunma ile istekli sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

Temel hipotez H<sub>2</sub>: “Tüketicilerin demografik özellikleri ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır”

Alt hipotezler:

H<sub>2a</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden a) cinsiyet ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>2b</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden b) yaş ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>2c</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden c) eğitim ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>2d</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden d) meslek ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>2e</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden e) medeni durum ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>2f</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden f) gelir ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>2g</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden g) maddi yardımda bulunma ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

H<sub>2h</sub>: Tüketici demografik özelliklerinden h) manevi yardımda bulunma ile isteksiz sosyal yardımda bulunma arasında ilişki vardır.

Tüketicilerin demografik yapıları ile sosyal yardımlaşma arasındaki ilişkiyi incelemek üzere ulaşılabilecek evreni, Düzce ilinde yaşayan 20 yaş ve üzeri kişiler oluşturmaktadır. Araştırma evreninde yer alan tüketicilerin sosyal yardımlaşma eyleminde buldukları varsayılmaktadır. Saha araştırması 20.05.2020 ile 20.06.2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada kolayda örneklem yöntemi seçilmiştir. Online anket formu gönderme yöntemi 419 kişiden veriler toplanmıştır. Hatalı eksik doldurulan anketler elendikten sonra geriye kalan 409 anket değerlendirmeye alınmıştır. Toplanan verilere frekans, faktör, t-testi ve tek yönlü ANOVA analizleri uygulanmıştır. Çalışma yapılmadan önce Düzce Üniversitesi

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan 14.05.2020 tarihli 2020/88 karar sayılı etik kurulu onayı alınmıştır.

### 3. Bulgular

#### 3.1. Demografik Bulgular

Bu bölümde katılımcılara kategorik ölçekte yer alan ifadelerin frekans analiz sonuçları gösterilmektedir. Sırasıyla demografik bulgular, katılımcıların yaptıkları sosyal yardım türü ve çeşitleri ile ilgili istatistikleri verilmektedir. İlk olarak demografik bulgular incelenmiştir.

**Tablo 1:** Demografik bulgular

	Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Kadın	195	52,3
	Erkek	214	47,7
Eğitim durumu	İlkokul	13	3,2
	Ortaokul	17	4,2
	Lise	107	26,2
	Lisans	209	51,1
	Lisansüstü	63	15,4
Meslek	İşçi	25	6,1
	Kamu çalışanı	184	45,0
	Emekli	7	1,7
	Ev hanımı	41	10,0
	Serbest meslek	18	4,4
	Öğrenci	65	15,9
	Özel sektör	37	9,0
	Çalışmıyor	32	7,8
Yaş	20-30	144	35,2
	31-40	160	39,1
	41-50	81	19,8
	51- ve üzeri	24	5,9
Medeni durum	Evli	270	66,0
	Bekâr	139	34,0
Gelir	2500 TL ve altı	68	16,6
	2501 – 3500 TL	69	16,9
	3501–4500 TL	52	12,7
	4501–5500 TL	60	14,7
	5501-6500 TL	40	9,8
	6501 – 7500 TL	33	8,1
	7501 TL ve üzeri	87	21,3

Tablo 1 incelendiğinde cinsiyet gurubunda yer alan katılımcıların yaklaşık olarak birbirine yakın oranda araştırmaya katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Eğitim durumlarına bakıldığında lise ve lisans mezunlarının araştırmaya daha fazla katıldıkları görülmektedir. Meslek grubunda ise en fazla kamu çalışanlarının, daha sonra sırasıyla öğrenci, ev hanımı ve özel sektör çalışanlarının araştırmaya katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Yaş grubunda ise araştırmaya en fazla katılım gösterenlerin 31-40 yaş grubunda olduğu, daha sonra 20-30 yaş grubunun katılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Medeni durumda ise evlilerin bekârlara göre daha fazla katılım gösterdiği görülmektedir. Gelir gurubunda ise katılımcıların oranlarının birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma bulgularından bir diğeri de katılımcıların çevrelerinde bulunan kişilere maddi veya manevi yardımda bulunma durumları ile ilgili davranışlarıdır.

**Tablo 2:** Çevrenizde maddi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?

	n	%
Düzenli olarak maddi yardımda bulunduğum birileri vardır.	78	19,1
Ara sıra maddi yardımda bulunduğum birileri vardır.	279	68,2
Hiç maddi yardımda bulunmam.	52	12,7
Toplam	409	100

Tablo 2’de katılımcıların maddi yardımda bulunmaları ile ilgili bulgular yer almaktadır. Katılımcıların en fazla “ara sıra maddi yardımda bulunduğum birileri vardır” ifadesinin yer aldığı anlaşılmaktadır (%68,2). Düzenli maddi yardımda bulunma ve hiç yardımda bulunmama durumu oranları birbirine yakındır. Tablo 3’te katılımcıların manevi yardımda bulunmaları ile ilgili bulgular yer almaktadır.

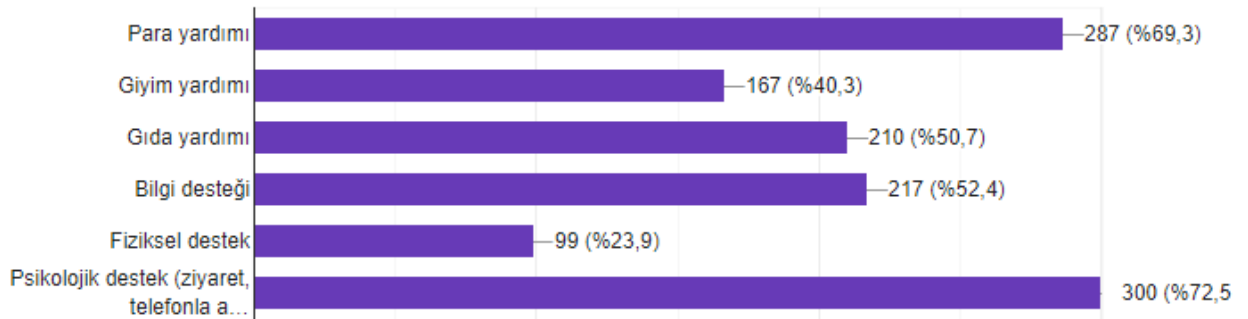
**Tablo 3:** Çevrenizde manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır? (Manevi yardım kısaca duygusal destek vermek)

	N	%
Düzenli olarak manevi yardımda bulunduğum birileri vardır.	143	35,0
Ara sıra manevi yardımda bulunduğum birileri vardır.	246	60,1
Hiç manevi yardımda bulunmam.	20	4,9
Toplam	409	100,0

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların en azla “ara sıra manevi yardımda bulunduğum birileri vardır” ifadesinin yer aldığı anlaşılmaktadır (%60,1). Düzenli maddi yardımda bulunma durumu ise ikinci sıradadır (%35). Hiç manevi yardımda bulunmam davranışına katılım durumu ise düşüktür (%4).

Araştırmanın bir diğeri bulgusu ise hangi tür yardımda bulunulduğu ile ilgilidir (Tablo 4).

**Tablo 4:** Genellikle ne tür yardım yaparsınız?



Tablo 4 incelendiğinde en fazla manevi yardım denilebilecek psikolojik desteğin %72 oranıyla birinci sırada olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sırada ise %69 oranıyla para yardımının geldiği anlaşılmaktadır. Üçüncü sırada yine manevi yardım denilebilecek bilgi desteğinin %52

geldiği, dördüncü sırada ise maddi yardım içerisinde sayılabilecek gıda yardımının %50 geldiği anlaşılmaktadır.

### 3.2.Açımlayıcı Faktör Analizi Bulguları

Bu bölümde sosyal yardımlaşma ile ilgili açımlayıcı faktör analizi bulguları yer almaktadır. Tablo 5 incelendiğinde sosyal yardımlaşma verileri için yapılan faktör analizi Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi ve Barlett testi sonucunun yeterli olduğu görülmektedir (KMO değeri 0,782. Barlett testi sonucu  $p < 0,000$ ). KMO değeri olarak 0.5-1.0 arası değerler kabul edilebilir olarak değerlendirilirken 0.5'in altındaki değerler faktör analizinin söz konusu veri seti için uygun olmadığını göstermektedir. Ayrıca cronbach alpha değerinin de en az 0.7 olması arzu edilir. Ancak alpha katsayısının önemli özelliği ölçekte yer alan madde sayısı arttıkça artmasıdır. Bu çalışmada da olduğu gibi madde sayısı düşük inceleme türü araştırmalarda alpha katsayısının 0.5'e kadar makul kabul edilebileceği öngörülmektedir (Altunışık ve diğ., 2010). Tablo incelendiğinde sosyal yardımlaşma faktör analizi için temel bileşenler analizi ve varimax döndürme tekniği kullanılmıştır. Analiz sırasında ölçekten hiç bir ifade çıkarılmamıştır. Bu maddelerin iki faktör altında toplandıkları Tablo 'de görülmektedir. Tablo incelendiğinde toplam açıklanan varyansın %56,266 olduğu görülmektedir. Bu sonuçla ölçekte yer alan ifadelerin sosyal yardımlaşma davranışını açıklamada iki faktörün kabul edilebilir payı olduğu görülmektedir.

**Tablo 5:** Açımlayıcı Faktör analizi bulguları

Alt boy.	İfadeler	Ort.	Faktör yük.	Varyans	Öz değer	Cronbach's Alpha değeri
İstekli yardımda bulunma	Çevremdeki insanlar bir sosyal yardımlaşma işine girdiğinde onlarla birlikte olmayı isterim.	4,18	,821	39,825	3,584	,809
	Çevremde birinin başı sıkıytsa ona her türlü desteği veririm.	4,34	,769			
	Genellikle karşılaştığım sosyal yardımlaşma kararlarına uyarım.	4,04	,732			
	Bir karşılık olmadan insanlara yardım ederim.	4,52	,731			
	Sahip olduğum bilgileri insanlarla paylaşıyorum.	4,35	,710			
	Çevremdekiler için sosyal yardım yaparken para kaybetmek benim için sorun değildir.	3,90	,657			
	Çevremde biriyle iş yaparken para kazanmak önemli değildir.	3,64	,458			
İsteksiz yardımda bulunma	Çevremdeki baskıdan dolayı insanlara yardım ederim.	1,67	,870	16,441	1,480	,669
	Çevremde yardıma muhtaç birini gördüğümde bana zarar gelecek endişesiyle yardım etmekten kaçınıyorum.	2,00	,842			

**Değerlendirme Kriterleri:** Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy:0,782 Approx. Chi-Square: 1189,276

Barlett's Test of Sphericity:0,000 Extraction Method: Principal Components  
Rotation Method: Varimax Açıklanan Varyans Toplamı:56,266

### 3.3.T-testi ve Tek yönlü ANOVA analizi bulguları

Yapılan farklılık analizlerinde demografik özelliklerde cinsiyet, yaş, meslek, medeni durum ve eğitim grupları ile sosyal yardımlaşma boyutlarına yönelik katılımcıların algıları arasında bir fark ortaya çıkmamıştır. Sadece gelir grubuna yönelik katılımcıların algıları arasında bir fark ortaya çıkmıştır. Tablo 6'da gelir grubuna yönelik yapılan ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.



**Tablo 6: ANOVA Testi Sonuçları**

Faktör	Varyansın kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p	Gruplar	n	$\bar{x}$	
İstekli yardımda bulunma	Gruplar arası	4,630	6	,772	2,267	,037*	2500 TL ve altı	68	3,97	
	Gruplar içi	136,502	401	,340			2501 – 3500 TL	69	4,09	
	Toplam	141,132	407				3501–4500 TL	51	4,26	
	Anlamlı fark (A-B); 6501-7500 TL gelir grubu ile 2501-3500 TL gelir grubu arasında anlamlı fark vardır.							4501–5500 TL	60	4,10
								5501-6500	40	4,12
								6501 – 7500	33	4,35
								7501 ve üzeri	87	4,19
İstekli yardımda bulunma	Gruplar arası	7,074	2	3,537	10,685	,000*	Düzenli olarak maddi yardımda bulunduğum birileri vardır.	77	4,35	
	Gruplar içi	134,058	405	,331			Ara sıra maddi yardımda bulunduğum birileri vardır.	279	4,13	
	Toplam	141,132	407				Hiç maddi yardımda bulunmam.	52	3,87	
Anlamlı fark (A-B); Tüm gruplar arasında anlamlı fark ortaya çıkmıştır.										
İstekli yardımda bulunma	Gruplar arası	8,143	2	4,071	12,399	,000*	Düzenli olarak manevi yardımda bulunduğum birileri vardır.	142	4,32	
	Gruplar içi	132,989	405	,328			Ara sıra manevi yardımda bulunduğum birileri vardır.	246	4,07	
	Toplam	141,132	407				Hiç manevi yardımda bulunmam.	20	3,80	
Anlamlı fark (A-B); Tüm gruplar arasında anlamlı fark ortaya çıkmıştır.										

\*Gruplar arası farklılık 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Analizler sonucunda farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için öncelikle varyansların homojenliği kontrol edilmiştir. Levene testi sonucunda varyansların homojenliği test edilmiştir (gelir-1,174, maddi yardım-2,564, manevi yardım-1,615). Varyansların homojen olması durumunda çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi kullanılmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde gelir grubu içerisinde 6501-7500 TL gelire sahip katılımcılar ile 2501-3500 TL gelir grubu arasında istekli yardımda bulunma değişkenini algılamaları yönünden anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Bu sonuç doğrultusunda 6501-7500 TL gelire sahip katılımcılar ile 2501-3500 TL gelir grubuna sahip katılımcılara göre daha olumlu bir algı içerisinde olduğu söylenebilir.

Tablo 6 incelendiğinde manevi ve maddi yardımda bulunma grupları ile istekli yardımda bulunma değişkenini algılamaları yönünden anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Tablo incelendiğinde düzenli olarak maddi ve manevi yardımda bulunanların ara sıra maddi/manevi yardımda bulunanlar ve hiçbir zaman maddi ve manevi yardımda bulunmayanlara göre istekli sosyal yardımda bulunma değişkenini daha olumlu algıladıkları söylenebilir.

### 3.4. Ki-Kare Test sonuçları

Tablo 7’de ise Ki-Kare testi bulguları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde demografik özellikler ile sosyal yardımlaşma arasında genel olarak ilişkilerin varlığı görülmektedir. Tablo 7 incelendiğinde ve yüzdelik değerler göz önüne alındığında aşağıdaki detaylı açıklamalar söylenebilir;

**Tablo 7:** Ki-Kare testi sonuçları

	İlişkili Boyutlar	n	sd	Ki-Kare $\chi^2$	p
Cinsiyet	Çevrenizde maddi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	2	11,585	<b>,03</b>
	Çevrenizde manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	2	8,724	<b>,013</b>
Yaş	Çevrenizde maddi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	6	39,143	<b>,000</b>
	Çevrenizde manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	6	7,316	,293
Eğitim durumu	Çevrenizde maddi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	8	42,825	<b>,000</b>
	Çevrenizde manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	8	9,721	,285
Meslek	Çevrenizde maddi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	14	68,343	<b>,000</b>
	Çevrenizde manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	14	3,838	,996
Medeni durum	Çevrenizde maddi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	2	9,425	<b>,009</b>
	Çevrenizde manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	2	3,389	,184
Gelir	Çevrenizde maddi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	12	82,177	<b>,000</b>
	Çevrenizde manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?	409	12	10,474	,574

Tablo incelendiğinde “Çevrenizde maddi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?” ifadesi için cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, medeni durum ve gelir grupları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Fakat “Çevrenizde manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?” ifadesi ile sadece cinsiyet grubu arasında ilişki olduğu söylenebilir. Maddi ve manevi yardımla ilgili ifadeler içerisinde üç farklı ifade yer almaktadır. Bunlar;

- Düzenli olarak maddi/manevi yardımda bulunduğum birileri vardır.
- Ara sıra maddi/manevi yardımda bulunduğum birileri vardır.
- Hiç maddi/manevi yardımda bulunmam.

Ki-kare testi çapraz tablolar incelemesinde toplam 409 katılımcının vermiş olduğu cevaplar dikkate alınarak en fazla orana sahip yanıtın “Çevrenizde maddi/manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?” değişkeni ile daha fazla ilişkili olduğu anlamına gelmektedir. Aşağıdaki sonuçlar bu doğrultuda değerlendirilmektedir.

Cinsiyet grubunun “ara sıra maddi (279 kişi) /manevi (246 kişi) yardımda bulunduğum birileri vardır” ifadesi ile daha fazla ilişkili olduğu çıkan sonuçlar arasındadır. Düzenli olarak yapılan maddi yardım (78 kişi) ile hiç maddi yardımda bulunmam (52 kişi) ifadeleri ile cinsiyet grupları arasındaki ilişki ise birbirine yakın çıkmıştır. Düzenli olarak yapılan manevi yardım yapma durumu (143 kişi) ise ara sıra yapılan manevi yardımdan (20 kişi) sonra ikinci sırada gelmiştir. Ara sıra maddi yardımda bulunma durumunda erkeklerin (152 kişi) kadınlara (127 kişi) göre daha fazla ilişkili olduğu çıkan sonuçlar arasındadır. Ara sıra manevi yardımda bulunma durumunda da erkeklerin (143 kişi) kadınlara (103 kişi) göre daha fazla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Düzenli maddi yardım etme durumunda ise kadınların (82 kişi) erkeklere (61 kişi) göre daha fazla ilişkili olduğu çıkan sonuçlar arasındadır.

Yaş grubu içerisinde “ara sıra maddi yardımda bulunurum” ifadesi ile 31-40 yaş grubu (108 kişi) arasında daha fazla ilişki olduğu, ikinci sırada 20-30 yaş grubu arasında (98 kişi) daha fazla ilişki olduğu çıkan sonuçlardan anlaşılmıştır. “Ara sıra manevi yardımda bulunurum” ifadesi ile 31-40 yaş grubu (103 kişi) arasında da daha fazla ilişki olduğu, ikinci sırada 20-30 yaş grubu arasında (79 kişi) daha fazla ilişki olduğu çıkan sonuçlardan

anlaşılmıştır. Toplamda bakıldığında maddi/manevi yardımda en fazla “ara sıra maddi/manevi yardımda bulunurum” ifadesi ile 20-30 yaş grubu ve 31-40 yaş grubu arasında daha fazla ilişkinin olduğu söylenebilir.

Eğitim grubu içerisinde “ara sıra maddi yardımda bulunurum” ifadesi ile lise (75 kişi) ve üniversite (150 kişi) grupları arasında daha fazla ilişkinin olduğu çıkan sonuçlar arasındadır. “Ara sıra manevi yardımda bulunurum” ifadesi ile yine lise (66 kişi) ve üniversite (122 kişi) grupları arasında daha fazla ilişkinin olduğu çıkan sonuçlar arasındadır. “Düzenli manevi yardımda bulunurum” ifadesi ile üniversite mezunları (79 kişi) arasında da yüksek ilişkinin olduğu söylenebilir. Toplamda bakıldığında mezuniyet grupları ile “ara sıra maddi (279 kişi) / manevi (246 kişi) yardımda bulunurum” ifadeleri arasında yüksek oranda ilişkinin olduğu çıkan sonuçlar arasındadır. Ayrıca “düzenli olarak manevi yardımda bulunurum (143 kişi)” ifadesi ile mezuniyet grupları arasında da yüksek oranda ilişkinin olduğu söylenebilir.

Meslek grubu içerisinde kamu çalışanlarının maddi yardımda bulunma durumu (ara sıra, 133 kişi; düzenli, 46 kişi) ile arasında yüksek ilişkinin olduğu görülmektedir. Daha sonra öğrenciler (ara sıra, 42 kişi), özel sektör çalışanı (28 kişi) ve ev hanımları (ara sıra, 26 kişi) ile maddi yardımda bulunma durumu arasında ilişkinin daha fazla olduğu söylenebilir. Diğer gruplarda ise ilişki çok düşüktür. Manevi yardımda bulunma durumu ile gruplar arasındaki ilişkide maddi yardımda ortaya çıkan sonuçlarla benzerdir. Toplamda ise yine “ara sıra maddi (279 kişi) / manevi (246) yardımda bulunurum” ifadesi ile gruplar arasından yüksek oranda ilişkinin olduğu çıkan sonuçlar arasındadır.

Medeni durum grubu içerisinde “ara sıra maddi ve manevi yardımda bulunma” durumu ile en fazla ilişkinin olduğu grup evlilerdir (maddi yardım, 188 kişi; manevi yardım, 170 kişi). Bekâr grubunda ise ara sıra maddi (91 kişi) ve manevi (76) yardımda bulunma durumu arasında bir ilişki bulunmaktadır.

#### **4. Sonuç ve Öneriler**

Bu çalışmada katılımcıların demografik özellikleri ile sosyal yardımlaşma arasındaki ilişkiyi araştırmak adına frekans, faktör, ki-kare, t-testi ve tek yönlü ANOVA testleri yapılmıştır. Yapılan analizlerden ortaya çıkan sonuçlar aşağıda değerlendirilmektedir.

İlk olarak yapılan faktör analizi sonuçlarına göre ölçekte kullanılan maddelerin iki boyut altında toplandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ölçekteki ifadeler değerlendirildiğinde bu boyutlara sırasıyla “istekli yardımda bulunma” ve “isteksiz yardımda bulunma” isimleri verilmiştir. Uçar’ın (2010) yaptığı çalışmada tek faktör “yardım” ismiyle adlandırılırken ve %41 varyans oranı mevcutken bu çalışmada hem faktör sayısı iki olarak ortaya çıkmıştır. Hem de varyans oranı %56 civarında ortaya çıkmıştır.

Daha sonra yapılan farklılık analizlerinde demografik özelliklerde sadece gelir grubuna yönelik katılımcıların algıları arasında bir fark ortaya çıkmıştır. Gelir grubu içerisinde 6501-7500 TL gelire sahip katılımcılar ile 2501-3500 TL gelir grubu arasında istekli yardımda bulunma değişkenini algılamaları yönünden anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Buna göre 6501-7500 TL gelire sahip katılımcıların 2501-3500 TL gelir grubuna sahip katılımcılara göre herhangi bir karşılık beklemeden yardımda bulunma ve bu gibi yardım etkinliklerine katılım sağlamayı önemseyen istekli yardımda bulunma konusunda daha olumlu bir algı içerisinde

olduğu söylenebilir. Ayrıca manevi ve maddi yardımda bulunma grupları ile istekli yardımda bulunma değişkenini algılamaları yönünden anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Maddi ve manevi yardımlarını düzenli olarak gerçekleştirenlerin ara sıra maddi/manevi yardımda bulunanlar ile hiçbir zaman maddi ve manevi yardımda bulunmayanlara nazaran istekli sosyal yardımda bulunma değişkenini daha olumlu algıladıkları söylenebilir.

Son olarak ki-kare analiz sonuçlarına göre katılımcıların demografik özellikleri ile sosyal yardımlaşma arasında çeşitli ilişkiler ortaya çıkmıştır. Çapraz tablolar incelemesinde katılımcıların verdiği cevaplar dikkate alındığında en fazla orana sahip yanıtın “Çevrenizde maddi/manevi yardımda bulunduğunuz birileri var mıdır?” ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu ifade doğrultusunda analiz incelendiğinde ilk olarak cinsiyete göre değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda erkeklerin ara sıra maddi (152) ve manevi (143) yardımda bulunmada kadınlara (maddi-127, manevi-103) göre daha fazla ilişkili olduğu saptanmıştır. Buna nazaran düzenli maddi yardım yapmada ise kadınların (82) erkeklere (61) göre daha fazla ilişkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre kadınların sosyal yardımlaşma konusunda daha hassas olduğu, erkeklerin ise ara sıra bu konularda faaliyete geçtiği görülmektedir. Benzer şekilde Düzgüner ve Sevinç (2020) çalışmalarında da özgecilerlik “karşılık beklemeden yardımda bulunma” kavramı üzerinden aynı sonucu elde etmişlerdir.

Daha sonra yaş grubuna ilişkin ki-kare analiz sonuçlarında ise ara sıra maddi ve manevi yardımda bulunma ile daha fazla ilişki ortaya çıkmıştır. Çıkan bu sonuçlara göre 31-40 yaş grubunun ara sıra hem maddi (108) hem de manevi (103) yardımda bulunmada 20-30 yaş grubuna (maddi-98, manevi-79) göre daha fazla ilişkili olduğu görülmektedir. Buna göre orta yaş grubunun yardımseverlik konusunda nispeten daha genç grupta bulunan katılımcılardan daha hassas olduğu görülmektedir. Bu duruma neden olarak nispeten yaşlı grubun genç gruba göre hayat tecrübesinin daha fazla olması gösterilebilir. Literatürde buna benzer şekilde yaş ile maddi ve manevi yardımda bulunma arasında ilişkilerin olduğu sonuçlar yer almaktadır (Fernandes-Alonso ve Gaspar, 2018).

Eğitim durumuna yönelik ki-kare testi sonuçlarına göre ise ara sıra maddi ve manevi yardımda bulunma ile lise (maddi-75, manevi-66) ve üniversite (maddi-150, manevi-122) mezunları arasında ilişkiler saptanmıştır. Bunun yanı sıra düzenli manevi yardımda bulunma (143 kişi) ile ilişkiler olduğu da görülmektedir. Bu sonuçlar dikkate alındığında eğitim durumunun yüksekliği ile yardımseverlik arasında doğrudan bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Bu sonuçlar Pekçetin ve Günel (2019) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre ki-kare testi sonuçlarında ara sıra hem maddi hem de manevi yardımda bulunma ile tüm gruplar arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Değerlendirmelere göre sırasıyla kamu çalışanları (ara sıra-133, düzenli-46), öğrenciler (ara sıra, 42 kişi), özel sektör çalışanı (ara sıra, 28 kişi) ve ev hanımları (ara sıra, 26 kişi) ile ilişkiler ortaya çıkmıştır.

Son olarak medeni duruma yönelik ki-kare testi sonuçlarına göre evli katılımcıların ara sıra maddi (188) ve manevi (170) yardımda bulunma konusunda bekâr katılımcılara (maddi-91, manevi-76) göre daha fazla ilişkili olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu durum evlilik hayatı ile bireylerin yardımseverlik konusunda daha hassaslaştığını gösterir niteliktedir.

Bu çalışmanın maliyet, zaman ve harcanan çaba açısından birtakım kısıtları bulunmaktadır. Çalışmanın örneklemini Düzce ili ile sınırlıdır. Veri toplama aşaması ise 2020 yılının 1 aylık dönemi ile kısıtlı kalmıştır. Araştırma sonuçları dikkate alındığında sosyal yardımlaşma ile katılımcıların yalnızca demografik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu açıdan bakıldığında bu konuda ileride yapılacak çalışmalara yönelik şu öneriler sıralanabilir:

- Araştırmaya dâhil edilecek katılımcıların kişilik özellikleri ile sosyal yardımlaşma arasındaki ilişkiler,
- Katılımcıların yaşam tarzları ile sosyal yardımlaşma arasındaki ilişkiler incelenebilir.

### **Kaynakça**

- Alacahan, O., & Duman, B. (2011). Güven ve Sivil Bağlılık Boyutuyla Sosyal Sermaye ve Mezhep: Kahramanmaraş Örneği. *Elektronik ve Sosyal Bilimler*, 10(36), 108-131.
- Altunışık, R., Çoşkun R., Bayraktaroğlu S., & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık, 6. Basım.
- Arın, T. (2013). *Kriz, Devlet, İktisat ve Sosyal Güvenlik Politikaları, Seçilmiş Yazılar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ocak 2013 .
- Ballar, S. (2008). *Yeni Vakıflar Hukuku*. İstanbul Seçkin Yayınevi, 4. Basım.
- Çengelci, E. (1993). Sosyal Refahın Gerçekleştirilmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi. *Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 11(1/2/3).
- Denham, S. A. (1998). *Emotional Development in Young Children*. New York: The Guilford Press.
- Düzgüner, S. (2019). Pro-Sosyal Davranışlarda Diğerkâmlığın (Özgecilik) Tanımı ve Konumu. *Bilimname*, 2019(40), 351-373. <https://doi.org/10.28949/bilimname.595847>
- Düzgüner, S., & Sevinç, K. (2020). Farklı Bölümlerde Okuyan Üniversite Öğrencilerinde Özgecilik ve Dini Tutum İlişkisi. *Theosophia*, 1, 53-69.
- Ergun, D., A., Gül, S., S., & Cantürk, D., F. (2017). Social Aid as a Way of Solidarity via the State in Turkey: Whom, What Does It Strengthen?, *Innovation and Global Issues in Social Science*, 494.
- Fernandes-Alonso, M., & Gaspar, O., M. (2018). Gender and Informal Social Support in Spanish Culture, *Research on Ageing and Social Policy*. 6(2).
- Güney, Ü., & Konak, N. (2016). Bolu'da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar Vatandaşlık ve Kaynak Dağılımı Temelinde Öteki Algısı. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4(2).
- Karadoğan, E. (2012). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Yardımların Bireyin Özsaygı Düzeyine Etkisi Bağlamında Dönüşümü ve Etkinliği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Koç, E. (2016). *Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejileri* [Consumer Behavior and Marketing Strategies]. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı.
- Pekçetin, S., & Günal, A. (2019). Sağlık Bilimlerinin İki Farklı Bölümündeki Öğrencilerin Özgecilik Düzeyinin İncelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 7(1), 11-16.

Sermayeyi kediye yükledik (2012, 1 Ağustos). *HaberTürk ekonomi haberleri*, Erişim adresi: <https://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/763971-sermayeyi-kediye-yukledik>

Uçar, M. E. (2010). *Üniversite Öğrencileri ve Üniversiteden Mezun Olan Bireylerin Sosyal Sermaye Düzeylerinin Benlik Biçimleri ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Eğitim Psikolojisi Programı.